

1914-1918 Cihan Savaşı
Kıbrıs İngiliz Esir Kamplarında Ölen
Ve
Mağusa'da Toprağa Verilen Şehitlerimiz
Derleyen: Ahmed Sami
Kaza Amiri
Mağusa Kıbrıs

ÖN SÖZ

Bu ufacık kitapçığı, bu zamanda, hazırlamaktan maksat Birinci Cihan Savaşı esnasında Mağusa İngiliz Esir Kamplarında şehit olan Türk Askerlerinin hatıralarını anmak ve diğer yandan da şehit düşenler hakkında, kaybolmağa yüz tutan malûmatı, (belki de ilk defa olarak) ilgililere iletmeğdir.

Bilhassa şehitlerimizin listeleri, son zamanlarda ele geçirmeğe muvaffak olduğum, orjinal evraka ve plânlara istinat etmektedir; yırtılarak mahvolmağa yüz tutan orjinal şehit listeleri ile plânlardan tarafından düzenlenerek yanımda mahfuz tutulmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Genel Kurmay Başkanlığına ve Kıbrıs tarihini yazacak olan Türk tarihçilere faydeli olacağına inandığım bu kitapçık pek mahdut sayıda hazırlanmış olup yalnız ilgililerin ve mahdut sayıda kimselerin emrine tahsis edilmiştir.

İleride daha da güzel bir şekilde bastırılmasına gayret sarfedilecektir.

23 Nisan, 1964.
Ahmed SAMİ

Birinci Cihan Savaşı esnasında
Mağusa Esir Kamplarında kalan
Türk Askerî Esirleri hakkında kısa bilgiler.

Sayıları 2000 civarında tahmin edilen Türk esirleri, on gün ara ile, iki ayrı vapur kafilesi halinde ve İngiliz harp gemilerinin refakatinde Eylül 1916, ayında Mağusa Limanına vasil olmuşlardı.

O vakit yarım olan Mağusa limanının Otello kısmına yanaşan gemilerden karaya çıkarılan Türk esirleri sıra halinde ve süngülü İngiliz askerlerinin kontrolleri tahtında yaya olarak

Liman-Tren Stasyonu- Mağusa Kapusu-Karpaz Yolu tarikiyle Karakol bölgesine götürülmüşler ve daha evvel hazırlanan Türk Esirleri Kampına yerleştirilmişlerdi.

Esirler limana vardıklarında yerli Türklerle temasa getirilmemişlerdi; uzun esirlik yılları hemen hemen bütün Türk esirlerinin sıhhatlerine tesir etmişti.

Türk Esirlerinin kat'î rakamları hakkında bir bilgi olmamakla beraber gelenlerin 2.000 civarında oldukları tahmin edilmektedir.

Sabahın erken saatlerinde limana giren vapurlardan çıkarılan ve esir kamplarına yerleştirilen Türk esirlerinin hepsi de Çanakkale veya Süveyiş harekâtlarında esir edilenler, onbaşı, çavuş veya başçavuşlardı. Yalnız esirlerle beraber bir de askeri doktor esir getirilmiş ve bu zatın isminin de Dr. Şevket olduğu bildirilmektedir.

Esirler kampında bir de Cami yapılmış ve burada çok güzel sesli oldukları söylenen hafızlar Kur'an-ı Kerim okurlar ve günde beş defa ezan-ı Muhammediyi kıraat ederlerdi. Sesleri o kadar gürmüştü ki kale içerisinde bulunan Türkler beş vakit ezan okunuşunu ve Kur'an-ı Kerim kıraatlarını rahat rahat dinleyebilmekteymişler.

Yalnız bilhassa cenaze merasimlerinde Mağusalı İmam Mustafa Nuri Efendi kampa götürülür ve cenaze merasimlerini gayet güzel sesli esir hafızlarla idare edermiş. Yalnız o vaktin jurnalcıları sayesinde İmam Efendi ile o vaktin Kavanin Meclisi Mağusa Üyesi Mahmut Celâleddin Efendi İngilizler tarafından esirlere yardım suçuyla Divan-ı Harb'e verilmişler, fakat beraat etmelerine rağmen mahkeme salonu dışında tekrar derdest edilerek Girne Kal'asına sürülmüşlerdi. Ve oradan ancak Cihan Harbinin sonuçlanması ile kurtulmuşlardı.

Esirlik yılları zarfında esir kamplarında ölenler evvelâ şimdiki Namık Kemal Lisesi mıntikasındaki eski ve yeni mezarlıklara ve bir müddet de karakoldaki esir kampı yanındaki özel mezarlığa gömülmüşlerdi. Daha sonraki yıllarda bakımsızlık yüzünden kaybolmağa yüz tutan bu mezarlıklardan kurtulabilen esir mezarları halen Türkler tarafından mezarlık olarak kullanılmakta olan Mağusa Türk Mezarlığının bir kısmına nakledilmişler ve bugün orada görülebilmektedirler.

Ölen esirlerin kısm-ı azamı ecelleri ile ve diğer bir kısım esir de firar ederlerken İngilizler tarafından vurularak şehit edilmişlerdi.

Cenaze merasimlerine esirlerden 30-40 kişilik gruplar iştirak ederler, bunlara hemen hemen aynı sayıda silâhlı İngiliz Askerleri katılır, mezarlıkta İngilizler Askeri Merasim yaparlar, havaya ateş ederler ve bu merasimleri de kaleden çıkan yüzlerce Türk göz yaşları arasından takip ederlerdi.

Cihan savaşının son yıllarında Türk Esirler Süveyiş mıntikasındaki İngiliz Ordularına gönderilen kerestenin yükletilmesinde Mağusa Limanında amele olarak kullanılmışlardı.

Dr. Şevket Bey kale içerisinde serbestçe girebilir ve Mağusanın ileri gelenleriyle serbestçe konuşabilirdi. Fakat bir defasında Lefkoşa'da oynanmakta olan Vatan ve Silistre piyesini görmeğe gittiğinde Türk ve Anadolu Rum Jurnalcılar kendisini ele vermişler ve Yüzbaşı

Fuat Beyin idaresinde tekrar Esir Kampına getirilerek bir daha dışarı çıkmasına müsaade edilmemişti.

Esirlerin yemekleri usulen kırmızı kabaktı ve ekmekleri de kılçıklı arpa ekmeği idi; o zamanın standartlarına göre ekmeğin kalitesi pek çok fena sayılırdı.

Elbiseleri gayet perişan bir halde olduğu halde bütün ceketleri ve pantolonları üzerinde esirlik numaraları vardı.

Ek gıda temin etmek için esirler kamplarında tahtadan sigaralık, takım ve tesbih yaparak bunları tayin arabacılarıyla kaleye kaçırlar ve satıştan elde edilen para ile sigara, ekme, yemiş gibi maddeleri tedarik ederlerdi.

Esirlerin mektupları Mağusalı Türk kayıkcılar tarafından Mersin'e kaçırlır ve arada sırada da cevap getirilirdi.

Kamplardan kaçmağa muvaffak olan bazı esirler Aynakofu ile Topcu Köy mıntıklarına kadar gidebilmişlerse de tekrar yakalanarak kamplarına getirilmişlerdi.

Esirler Birinci Cihan Savaşı hitamında 1920 yılı sonlarına doğru kafilesi iki ayrı vapur ile İstanbul'a müteveccihen Adadan ayrdılmışlardı.

1914-1918 BİRİNCİ CİHAN SAVAŞI ESNASINDA ESİR EDİLEREK KIBRIS'A AKTARILAN VE MAĞUSA ESİR KAMPLARINDA ÖLEN ŞEHİT TÜRK ASKERLERİNİN LİSTESİ.

Sıra No.	Esirin No.	Rütbesi	Adı ve Soyadı	Ölüm Tarihi
1	715	Er	OSMAN MAHMUD	24.11.16
2	921	Er	MUHARREM EMİN	26.11.16
3	2048	Er	MUSTAFA VELİ	8.1.17
4	526	Er	MEHMED OSMAN	19.1.17
5	4098	Er	SAİD AHMED	27.1.17
6	4264	Er	SÜLEYMAN MUSTAFA	4.2.17
7	1498	Er	AHMED ABDULLA	12.2.17
8	3971	Er	HALİL ESAT	17.2.17
9	1721	Onbaşı	YUSUF MUHAMMED	25.2.17
10	2909	Onbaşı	YUSUF MUSTAFA	2.3.17
11	1246	Er	İSMAİL HUSEYİN	3.3.17
12	3445	Er	ALİ ŞABAN	8.3.17
13	3680	Er	HASAN ALİ	10.3.17
14	4180	Er	AHMED OSMAN	17.3.17
15	4885	Er	MUHTEDİ AHMED	29.3.17
16	4278	Er	NASUH SALİH	30.3.17
17	4295	Er	MEHMED ŞERİF	7.4.17
18	441	Er	ALİ ADEM	16.4.17
19	1706	Er	MEHMED İBRAHİM	23.4.17

20	1275	Er	BAYRAM RECEP	24.4.17
21	5233	Er	MUSTAFA MUSTAFA	24.4.17
22	2733	Er	HASAN HASAN	29.4.17
23	4336	Er	MEHMED MUSTAFA	3.5.17
24	3834	Er	MUSTAFA MEHMED	8.5.17
25	3884	Er	SALİH ALİ OSMAN	20.5.17
26	480	Er	İBRAHİM HALİL	21.5.17
27	2297	Er	ÖMER HÜSEYİN	21.5.17
28	4368	Er	MUHAMMED HAMZA	23.5.17
29	3141	Er	HALİL HASAN	25.5.17
30	4657	Onbaşı	AHMED MUSTAFA	29.5.17
31	2700	Er	MEHMED OSMAN	31.5.17
32	4145	Er	ABDULLA HASAN	1.6.17
33	4583	Er	MEHMED BABUŞ	2.6.17
34	473	Er	FAHRİ AHMED	6.6.17
35	245	Er	HALİL AHMED	11.6.17
36	5141	Er	OSMAN ABDULLA	13.6.17
37	4804	Er	AKİF MEHMED	18.6.17
38	3844	Er	YUSUF AHMED	19.6.17
39	1835	Er	MEHMED SAİD ALİ	21.6.17
40	464	Er	MEHMED ABDULLA	25.6.17
41	3105	Er	ALİ HACI AHMED	30.6.17
42	3109	Er	HANEFİ AHMED	30.6.17
43	3873	Er	HALİL MUSTAFA	2.7.17
44	4909	Er	YAKUP KIDIR	13.7.17
45	4379	Er	CAFER MEMİŞ	15.7.17
46	4277	Er	MUSTAFA MEHMED	7.8.17
47	2960	Er	MUHAMMED OSMAN	9.8.17
48	2150	Er	ALİ HÜSEYİN	9.8.17
49	1290	Er	MUSTAFA MEHMED	16.8.17
50	4760	Er	RAŞİT MEHMED	18.8.17
51	3496	Er	SALİH MEHMED	23.8.17
52	1482	Er	HASAN HÜSEYİN	25.3.17
53	2502	Onbaşı	DURMUŞ BEKİR	27.8.17
54	3684	Er	DURAN OSMAN	1.9.17
55	4294	Er	MEHMED FERHAD	6.9.17
56	3576	Er	ALİ SELİM	22.9.17
57	3967	Er	MEHMED EMİN	29.9.17
58	4376	Er	İZZET MEHMED	7.10.17
59	2128	Er	HÜSEYİN AHMED	7.10.17
60	3675	Er	İSMAİL MUSTAFA	7.10.17
Sıra No.	Esirin No.	Rütbesi	Adı ve Soyadı	Ölüm Tarihi
61	4678	Er	RİFAT İSKENDER	13.10.17
62	5238	Er	ABDULLA MUSTAFA	21.10.17
63	911	Er	AHMED MUSTAFA	25.10.17
64	3555	Onbaşı	ARSLAN MEHMED	26.10.17
65	4582	Er	MAHMUD MEHMED	30.10.17
66	4142	Er	ŞAKİR ALİ	7.11.17
67	733	Er	TAHİR MURAN	7.11.17

68	5136	Er	DEDE İBRAHİM	7.11.17
69	3786	Er	NURİ HACI BEKİR	22.11.17
70	3778	Er	SAİD MUSTAFA	30.11.17
71	4170	Er	OSMAN AHMED	1.12.17
72	4033	Er	AHMED MUSTAFA	1.12.17
73	3090	Er	İSMAİL RECEP	5.12.17
74	5128	Er	SALİH OSMAN	5.12.17
75	270	Er	İSMAİL SÜLEYMAN	16.12.17
76	3831	Er	MUSTAFA AHMED	17.12.17
77	4609	Er	MEHMED ALİ	20.12.17
78	2347	Er	HALİL MUSTAFA	23.12.17
79	127	Er	İBRAHİM RECEP	4.1.18
80	3820	Er	İBRAHİM İSMAİL	8.1.18
81	4280	Er	NUMAN HASAN	16.1.18
82	3976	Er	MEHMED ALİ	19.1.18
83	2518	Onbaşı	MUHAMMED HÜSEYİN	28.1.18
84	1880	Er	AHMED MUSTAFA	2.2.18
85	4248	Er	HASAN ALI	3.2.18
86	3477	Er	İSMAİL İSMAİL	8.2.18
87	1663	Er	MUHAMMED ALİ ALİ	10.2.18
88	2443	Er	ALİ İLİAS	23.2.18
89	3446	Er	AHMED ALİ	6.3.18
90	2835	Er	MEHMED YUSUF	18.3.18
91	3192	Er	RAMAZAN MUHAMMED	12.4.18
92	3590	Er	ALİ SÜLEYMAN	24.4.18
93	2825	Er	CEMAL HALİL (İBRAHİM)	18.5.18
94	3957	Er	İSMAİL İBRAHİM	19.5.18
95	1490	Er	MEHMED ALİ ÜMMET	1.6.18
96	1717	Çavuş	MEHMED MUSTAFA	6.6.18
97	1288	Er	AHMED ALİ	22.6.18
98	4053	Er	MEHMED MEHMED	1.7.18
99	3978	Er	MEHMED OSMAN	7.7.18
100	4030	Er	MEHMED MUSTAFA	16.7.18
101	4045	Er	TATO AHMED	28.7.18
102	1520	Er	ALI MUSTAFA	2.8.18
103	1392	Er	MUSTAFA MUHAMMED	3.8.18
104	4457	Er	ALİ İBRAHİM	4.8.18
105	2005	Er	KADIR SÜLEYMAN	8.8.18
106	2037	Er	HASAN FERHAD	12.8.18
107	3315	Er	HASAN SUPAŞ HIJNET	25.8.18
108	1294	Er	MURAT HASAN	23.9.18
109	1545	Er	MUHAMMED KÂMİL	29.9.18
110	1910	Er	MEHMED HASAN	11.10.18
111	6121	Er	HALİT ABBAS	18.10.18
112	4537	Er	AHMED YUSUF	23.10.18
113	3756	Er	LÂTİF FERHAT	28.10.18
114	4585	Er	DURMUŞ AHMET İBRAHİM	30.10.18
115	2057	Er	MUSTAFA MUSTAFA	31.10.18
116	9194	Er	CAFER YUSUF	5.11.18

117	6576	Er	AHMET ABİD	8.11.18
118	8239	Er	OSMAN MESTAN	10.11.18
119	5864	Er	HİDAYET ARİF	15.11.18
120	10361	Er	ALİ AMAN	23.11.18
121	10419	Er	MEHMET AYVAZ	25.11.18
122	2192	Er	HACI MEHMET AHMET	24.11.18
123	9966	Onbaşı	HASAN SÜLEYMAN	26.11.18
124	3970	Er	OSMAN HASAN	27.11.18
125	8406	Er	RAİF ARİF	6.12.18
126	10207	Er	ENVER SELİM	9.12.18
127	9733	Er	ALİ SAİT ALİ	10.12.18
128	7483	Er	MAHMUT İBRAHİM	12.12.18
129	9314	Onbaşı	SALİH AHMET	13.12.18
130	10426	Er	İBRAHİM HÜSEYİN	14.12.18
131	7763	Er	HÜSEYİN HASAN	18.12.18
132	6527	Er	MEHMET MUSTAFA	22.12.18
133	7008	Er	CELÂL MEHMET	22.12.18
134	9285	Er	MUSTAFA İLİAS	27.12.18
135	9973	Er	MUSTAFA ALİ RİZA	30.12.18
136	8336	Er	MUSTAFA MEHMET	31.12.18
137	3014	Er	NURİ SALİH	26.1.19
138	8898	Er	EYYUP HALİL	1.2.19
139	6387	Baş Çavuş	AHMET ÖMER	4.2.19
140	5471	Er	MAHMUT CEMAL	7.2.19
141	8529	Er	ABDULLAH HÜSEYİN	8.2.19
142	6804	Er	OSMAN ALİ	6.3.19
143	7408	Çavuş	AŞUR MUSTAFA	9.3.19
144	6332	Er	ALİ HASAN	15.3.19
145	6474	Er	MUSTAFA AHMET	19.3.19
146	10392	Çavuş	HALİL MUSTAFA	21.3.19
147	2976	Er	HÜSEYİN MUHARREM	29.3.19
148	9111	Er	ABDUL KADİR HÜSEYİN	1.4.19
149	6112	Er	İSMAİL SÜLEYMAN	4.4.19
150	9985	Onbaşı	KÂZİM RİZA	10.4.19
151	5849	Er	YAKUP MUSTAFA	17.4.19
152	5504	Er	SÜLEYMAN HASAN	21.4.19
153	5568	Er	İBRAHİM ALİ	2.5.19
154	9525	Er	SÜLEYMAN MEHMET	6.5.19
155	9173	Er	MAHMUT HASAN	11.5.19
156	9228	Er	İBRAHİM İBRAHİM	12.5.19
157	1720	Er	TEVFİK YUSUF	29.5.19
158	8393	Er	AHMET HÜSEYİN	8.6.19
159	6812	Onbaşı	MUSTAFA MUSTAFA	20.6.19
160	4332	Er	MEHMET NURULLA	21.6.19
161	1863	Er	ALİ MUSTAFA	25.6.19
162	3007	Er	HASAN OSMAN	2.7.19
163	6065	Er	RECEP MECİD	5.7.19
164	527	Er	ATTA VELİ	7.7.19
165	8009	Er	ŞAKİR HASAN	10.7.19

166	8634	Çavuş	NURULLAH İBRAHİM	19.7.19
167	9685	Er	HÜSEYİN VELİ	19.7.19
168	9630	Baş Çavuş	MUSTAFA HASAN HÜSEYİN	21.7.19
169	6388	Er	RASSIM RAHİM	23.7.19
170	1888	Er	MEHMET HASAN	29.7.19
171	5821	Onbaşı	HASAN İBRAHİM	3.8.19
172	9468	Er	SÜLEYMAN AHMET	4.8.19
173	1813	Er	SALİH İSMAİL	6.8.19
174	5819	Çavuş	MEHMET İSMAİL	13.8.19
175	7699	Er	MUSTAFA HASAN HÜSEYİN	15.8.19
176	6274	Er	VEYSEL SÜLEYMAN	15.8.19
177	2536	Er	HÜSEYİN ALİ	28.8.19
178	8039	Er	MEHMET YUSUF	30.8.19
179	8502	Çavuş	HASAN EMİN	8.9.19
180	8902	Er	MUSTAFA ALİ	15.9.19
181	6189	Er	HASAN ALİ	15.9.19
182	2168	Er	HÜSEYİN KADIR	24.9.19
183	10090	Er	MUSTAFA DURMUŞ	26.9.19
184	6714	Onbaşı	RAŞİT YAKUP	5.10.19
185	7169	Er	MEHMET HALİL	7.10.19
186	8469	Onbaşı	MUSTAFA ALİ	12.10.19
187	9324	Çavuş	ALİ HASAN	16.10.19
188	8398	Onbaşı	AHMET EMİN	21.10.19
189	6963	Er	HALİL HALİL	23.10.19
190	5534	Er	İSMAİL ALİ	26.10.19
191	10357	Er	MUSTAFA İSMAİL	31.10.19
192	1584	Er	MUSTAFA EYYUP	9.11.19
193	7788	Er	ALİ MEHMET	11.11.19
194	7768	Er	ABDURRAHMAN HASAN	14.11.19
195	10081	Baş Çavuş	KÂZİM OSMAN	16.11.19
196	7751	Er	ALİ İBRAHİM	25.11.19
197	10287	Er	MEHMET MEHMET	5.12.19
198	7589	Onbaşı	DURMUŞ İBRAHİM	15.12.19
199	6442	Er	ARİF RECEP	22.12.19
200	9728	Er	ALİ AHMET	6.1.20
201	147	Çavuş	KADIR FEVZİ	18.1.20
202	6901	Er	ALİ HÜSEYİN	26.1.20
203	2756	Er	DURDUN HAMZA	30.1.20
204	6168	Çavuş	HACI İSMAİL AHMET	30.1.20
205	6758	Er	DAVUD ALİ OSMAN	30.1.20
206	6639	Onbaşı	ESAT ŞUKRİ	31.1.20
207	4171	Er	İBRAHİM MEHMET	6.2.20
208	5376	Er	HASAN AHMET	16.2.20
209	9532	Er	MEHMET MEHMET	17.2.20
210	3735	Er	AKİF MUHARRAM	18.2.20
211	7750	Onbaşı	MUSTAFA ŞAKİR	20.2.20
212	8248	Er	ALİ HÜSEYİN	7.3.20
213	10413	Baş Çavuş	HACI AHMET MEHMET EMİN	8.3.20

214	9633	Onbaşı	OSMAN ALİ	24.3.20
215	4714	Er	OSMAN MUSTAFA	28.3.20
216	3368	Er	HALİL İBRAHİM	2.4.20
217	5449	Er	ALİ HUSEYİN	5.4.20

Note:

The absolute accuracy of this plan is not guaranteed. In some cases P. of W. were buried with only a small piece of wood to mark the grave, and, before a permanent Headstone (of wood or stone) was erected, these small pins were removed. In some cases the dates on the stones do not agree with the register, as many of the stones were carved, some time after the funeral, by P. of W. in the camp without reference to the Register. There are also differences in some of the names; which were also carved by P. of W. without reference to the Register.

(Sd) G. B. Motherwell,

LT. COL.

COMM P. of W. CAMP

FAMAGUSTA, APRIL, 1918.

YUKARIDAKİ NOTUN TERCÜMESİ:

Bazı ahvallerde, Harp Esirleri gömüldüklerinde mezar başlarına işaret olarak ufacık tahta parçaları konursa da daimî mezar taşları (tahtadan veya taştan) dikilmezden evvel bu ufacık tahta işaret parçaları kaldırılmakta idiler. Bazı keyfiyetlerde ise mezar taşlarının üzerindeki tarihler sicil ile uyuşmamaktadır, çünkü mezar taşlarının bir çoğu definden bir müddet sonra Harp Esirleri tarafından, sicile hiç bir referans yapılmaksızın, hakedilmişlerdi. İsimlerin bazılarında da farklar vardır; çünkü bunlar da Harp Esirleri tarafından sicile hiç bir referans yapılmaksızın hakedilmişlerdi.

(İmza) G.B. Motherwell,

KUR. ALBAY

HARB ESİRLERİ KAMPI KUMANDANI

MAĞUSA, NİSAN, 1919.